

Munkaidőmérleg, 2016*

Tartalom

Összefoglalás	1
Az egész napos munkaidő-kiesés alakulása az 1990-es évektől	1
Az egész napos munkaidő-kiesés alakulása a vállalkozás mérete és alapállomány-csoport szerint.....	2
A nemzetgazdasági ág/ágazatcsoport szerinti különbségek a szabadság és a betegség miatti egész napos munkaidő-kiesés esetében	3

Összefoglalás

2016-ban a versenyszférában összességében a hivatalos (munkarend szerinti) munkanapok 14,1%-ában nem dolgoztak szabadság, betegség, igazolt vagy igazolatlan távollét miatt. A betegség miatti távollét hossza ugyan 2011-hez képest nőtt, ám nagyobb időszakot figyelembe véve csökkenő tendenciát mutat, és további mérséklése lehetőséget nyújt a tényleges munkával töltött idő növeléséhez. Jelentős különbségek vannak a munkaidő-kiesés jellemzőit tekintve a vállalkozások mérete és gazdasági tevékenysége szerint: a vállalkozások méretének növekedésével emelkedik a táppénzen vagy betegszabadságon töltött idő hossza, illetve a fizikai munkát végzők magas aránya miatt a villamos berendezés gyártása ágazatban kiugró az ilyen távollétek nyomán kieső munkanapok száma.

Az egész napos munkaidő-kiesés alakulása az 1990-es évektől

A megfigyelési kör változása miatt az egész napos munkaidő-kiesés hosszú időszora csak a legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozásokról áll rendelkezésre, de az ennek alapján levonható következtetések a teljes alkalmazotti körre általánosíthatók. A mérleg kiinduló adata – a munkarend szerint teljesíthető munkanapok száma – a vizsgált két és fél évtizedes időszakban 251 és 259 között változott, de például 2005-ben, 2011-ben és 2016-ban egyaránt 255 nap munkavégzési kötelezettség volt előírva. A munkarend szerint teljesíthető munkanapok száma függ a hivatalos ünnepnapok számától, amely csak hosszabb időközönként módosul, illetve jóval nagyobb mértékben attól, hogy ezen ünnepnapok közül hány esik az adott évben hétféjére. Magyarországon 1992 és 2016 között a fizetett ünnepnapok köre kettővel bővült: 1993-tól munkaszüneti nap lett a pünkösdhétfő és 2001-től a mindenszentek napja is. Ezzel együtt 2016-ig a fizetett ünnepnapok száma 10 volt, ami nemzetközi összehasonlításban nem tekinthető magasnak. Ausztriában 4-gyel, Németországban 6-tal több ünnep szerepel a naptárban, de a cseh és a román ünnepnapok számát is csak 2017-ben, a nagypéntek ünneppé nyilvánításával érték el.

A munkarend szerint teljesíthető munkanapok és az ezeken ténylegesen teljesített munkaidő között 2016-ban átlagosan 39,1 nap különbség volt a megfigyelt körben, azaz ennyi napot töltöttek távol munkahelyüktől a

1. tábla

A vállalkozásoknál alkalmazásban állók munkaidőmérlege*

Megnevezés	1992	1995	1999	2002	2005	2011	2016
1. Munkarend szerint teljesíthető munkanap	255,0	259,0	256,0	251,0	255,0	255,0	255,0
2. Fizetett szabadság (tanulmányi nélkül)	23,9	25,7	25,5	26,0	25,3	27,0	26,7
3. Tanulmányi szabadság	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
4. Egyéb fizetett egész napos távollét	2,3	1,7	1,4	1,1	1,0	1,3	1,0
5. Betegség miatti egész napos távollét	16,9	16,5	16,2	14,0	13,1	8,1	10,3
Ebből: betegszabadság	4,9	5,5	6,2	5,1	5,1	3,8	4,5
6. Engedélyezett, nem fizetett egész napos távollét	1,3	1,2	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7
7. Igazolatlan egész napos távollét	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,4
8. Egész napos munkaidő-kiesés összesen (2+3+4+5+6+7)	44,7	45,4	44,5	42,3	40,6	37,5	39,1
9. Munkarend szerinti munkanapon teljesített munkaidő (1-8)	210,3	213,6	211,5	208,7	214,4	217,5	215,9
10. Munkarenden kívül teljesített munkaidő	2,6	1,6	2,6	2,2	1,6	1,6	1,7
11. Teljesített összes munkaidő (9+10)	212,9	215,2	214,1	210,9	216,0	219,1	217,6

*Az 50 (1992-ben 51) és több fős, teljeskörűen megfigyelt vállalkozások adatai.

* Az elemzés a vállalkozások és a nonprofit szervezetek munkaidőmérleg-adatai alapján készült. A KSH munkaidőmérleg-felvétele több évtizedes múltat tekint vissza. Célja annak felmérése, hogy átlagosan hány munkanapon és milyen okokra visszavezethetően nem történik munkavégzés, illetve mennyi a munkarenden kívül (hétféjén, ünnepnapon) teljesített munkanapok átlagos száma. A felvételek közötti 3–5 éves szünetet az magyarázza, hogy a távollét átlagos hosszában egyik évről a másikra jelentősebb változás csak ritkán és jól definiálható okból, pl. a szabadságra vonatkozó jogszabályok jelentősebb módosítása miatt következik be.

munkavállalók. Ez nagyjából annyival kevesebb egész napos távollétet jelent a 2005. évre jellemzőnél, amennyivel többet a 2011. évinél. Az idő-sorból leginkább a 2011. évi adatok „lőgnak” ki, vélhetően azért, mert a munkaerőpiaci krízis tetőpontján a dolgozók minél kevésbé szerették volna veszélyeztetni munkahelyüket egy huzamosabb (betegség miatti) távolléttel, illetve feltételezhető az is, hogy a létszámeépítésnél a munkáltatók megváltak azoktól, akiknek folyamatos munkájára az átlagosnál kevésbé számíthattak. A 2011 és 2016 közötti időszakról eltekintve a vizsgált két és fél évtizedet az egész napos munkaidő kiesés csökkenése jellemzi. A munkarenden kívül teljesített munkaidő alakulásánál ilyen egyértelmű trend nem mutatható ki, de összességében inkább erre is a csökkenő tendencia jellemző.

A két fő távolléti ok a szabadság és a betegség. A szabadságon töltött idő átlagos hossza 1995 óta lényegében állandó, mivel a szabadságra vonatkozó törvényi előírások alapvetően nem változtak. Tanulmányi szabadság címén a 2000-es évek eleje óta átlagosan évi 0,1 nap esik ki, feleannyi, mint az 1990-es években, amikor a felsőoktatás expanziója a foglalkoztatottak széles rétegei számára teremtette meg a képzési részvételt lehetőségét. A betegség miatti távollét hossza 2011-ig folyamatosan csökkent, és ehhez a trendhez – a válság miatt rendhagyóan alacsony 2011. évi adattól eltekintve – a 2016. évi is illeszkedik. Csökkenő tendenciát mutat az engedélyezett, de nem fizetett távollét hossza is, ugyanakkor a vizsgált alkalmazotti körre vetítve a 0,7 napos átlagos kiesés így is milliós nagyságrendű távolléti napot eredményez. 2016-ban minden korábbinál több nap esett ki igazolatlan távollét címén. Ennek feltételezhetően nem a munkafegyelem általános romlása az oka, hanem sokkal inkább az, hogy a 2016-ban megfigyelt körben mintegy 10 ezer közfoglalkoztatott is volt, akiknél ez a távolléti ok az átlagosnál jóval gyakrabban fordul elő.

Az egész napos munkaidő-kiesés alakulása a vállalkozás mérete és alapállomány-csoport szerint

Az egész napos munkaidő-kiesés fontosabb befolyásoló tényezői az egyén szintjén a nem, az életkor és a végzett munka jellege. Az életkortól mind a szabadság, mind a betegség miatti távollét hossza függ: a szabadságon eltölthető idő hossza a munkaviszonyban töltött idő hosszával együtt nő, mint ahogy az életkor előrehaladtával a betegség miatti távollét is gyakoribbá válik. Ugyancsak lényeges tényező a nem, mivel jellemzően a nők veszik igénybe a gyermekek betegsége idejére járó táppénzes időt, illetve a gyermekek után járó pótszabadságot. A végzett

munka típusa a végzettséggel áll szoros kapcsolatban. A megterhelő fizikai munka növeli a foglalkozási betegség miatti távollét valószínűségét, de a fizikai munkakörben dolgozókat a szellemieknél jóval nagyobb valószínűséggel érheti ugyancsak táppénz kényszerű igénybevételével járó baleset. 2016-ban – a korábban vizsgált évekhez hasonlóan – a versenyszférában dolgozó fizikai és szellemi foglalkozásúak között a szabadságon töltött idő tekintetében érdemi eltérés nem volt, a 0,7 napos különbségből 0,1 napot eleve a tanulmányi szabadság magyaráz, amit jellemzően a szellemi munkakörben dolgozók vesznek igénybe. A fennmaradó eltérés részben a korösszetételből, részben abból következik, hogy a szabadságot a szellemi munkakörben dolgozók maradéktalanabban ki tudják venni, mint a termelési keresztszekt szűkösségében közvetlenebbül érintett fizikaiak. Ahol igazán jelentős a különbség a két csoport között, az a betegállományban töltött idő átlagos hossza. Az ilyen okból kieső munkanapok száma a fizikaiaknál közel kétszerese volt a szellemi munkakörben dolgozóakra jellemzőnek. Az igazolatlan távollét az utóbbi csoportba tartozóknál minimális, és jóval kevésbé jellemző rájuk a munkarenden kívüli munkavégzés is. Így 2016-ban összességében a versenyszféra legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásainál a szellemi munkakörben dolgozók átlagosan 3 nappal töltöttek több időt munkavégzéssel, mint a fizikaiak.

A nonprofit szféra szervezeteinek munkaidő-kiesési adatai markánsan különböznek a versenyszférára jellemzőtől. A szabadságon töltött idő itt 3,5 nappal hosszabb, amivel a költségvetési intézmények távolléti jellemzőihez állnak közelebb. Erre részben magyarázatul szolgál az oktatással foglalkozó intézmények szellemi dolgozóinak viszonylag nagy súlya, akiknél a szabadság címén kieső idő egyedülállóan hosszú: 39 nap. A hosszabb szabadság mellett a nonprofit szervezetek alkalmazottai több időt töltenek betegállományban is, amit csak részben indokol az, hogy itt arányaiban több a különböző okból az átlagosnál többet hiányzó közfoglalkoztatott. Ennél meghatározóbb, hogy a megváltozott munkaképességűek számottevő hányadát a nonprofit formában működő szervezetek foglalkoztatják. A betegség miatti huzamos hiányzás csak a fizikai munkakörben dolgozókra jellemző, a szellemi munkát végzők itt sem töltenek érdemben hosszabb időt táppénzen, mint a versenyszférában.

A versenyszférán belül a szervezet mérete az, ami, némileg meglepő módon, igen erősen determinálja a távollét hosszát. Az eltérés fő oka itt is a betegszabadságon, illetve táppénzen töltött idő átlagos hossza. Minél nagyobb létszámot foglalkoztat egy vállalkozás, annál több a betegség

2. tábla

Munkaidőmérleg szektor és alapállomány-csoport szerint, 2016

Megnevezés	Vállalkozások			Ebből:		Nonprofit szervezet
	5–49	50 és annál több	együtt	fizikai	szellemi	
	fős			állománycsoportba tartozók		
1. Munkarend szerint teljesíthető munkanap	255,0	255,0	255,0	255,0	255,0	255,0
2. Fizetett szabadság (tanulmányi nélkül)	26,0	26,7	26,5	26,2	26,8	30,0
3. Tanulmányi szabadság	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
4. Egyéb fizetett egész napos távollét	0,2	1,0	0,7	0,7	0,7	0,6
5. Betegség miatti egész napos távollét	3,8	10,3	7,9	9,5	5,2	10,5
Ebből: betegszabadság	2,1	4,5	3,6	4,2	2,5	4,4
6. Engedélyezett, nem fizetett egész napos távollét	0,3	0,7	0,6	0,6	0,5	0,7
7. Igazolatlan egész napos távollét	0,0	0,4	0,2	0,4	0,0	0,5
8. Egész napos munkaidő-kiesés összesen (2+3+4+5+6+7)	30,5	39,1	35,9	37,4	33,4	42,4
9. Munkarend szerinti munkanapon teljesített munkaidő (1–8)	224,5	215,9	219,1	217,6	221,6	212,6
10. Munkarenden kívül teljesített munkaidő	0,6	1,7	1,3	1,7	0,7	0,8
11. Teljesített összes munkaidő (9+10)	225,1	217,6	220,4	219,3	222,3	213,3

(munkanap)

miatt kieső napok átlagos száma. Így míg 2016-ban az 5-49 fős szervezeteknél dolgozók átlagosan mindössze 3,8 napot voltak táppénzen vagy betegszabadságon (a fizikaiak 4,6, a szellemiek 2,6 napot), addig az 50–249 főseknél ez már 8,7 napnak felelt meg (10,4, illetve 5,7 nap), de ez is jóval alacsonyabb volt, mint a legalább 250 főt foglalkoztató vállalkozásokra jellemző 11,2 nap (14, illetve 7,1 nap). Mivel ilyen nagy arányú különbséget a munkaerő eltérő összetétele nem indokol, marad magyarázatként a foglalkoztatás eltérő biztonsága. Egy nagyobb méretű szervezetnél a gyakran vagy hosszabb ideig hiányzókat pótlása általában nem ütközik nehézségbe, szemben a kisméretű vállalkozásokkal, akik emiatt igyekeznek megválni azoktól, akik sokat vagy nem kellően indokolt okból hiányoznak. Valószínűsíthető az is, hogy a kisebb szervezeteknél dolgozóakra a betegszabadságnak, illetve a táppénzes állománynak a normál szabadsággal történő „helyettesítése” az átlagosnál jellemzőbb. Mivel a betegszabadság idejére a kereset 70, a táppénzen töltött időre pedig 50, illetve 60%-a jár, általánosságban is igaz, hogy rövidebb betegség esetén a dolgozók a szabadságuk terhére maradnak otthon, ami különösen az idősebb, munkavállalókra jellemző.

A nemzetgazdasági ág/ágazatcsoport szerinti különbségek a szabadság és a betegség miatti egész napos munkaidő-kiesés esetében¹

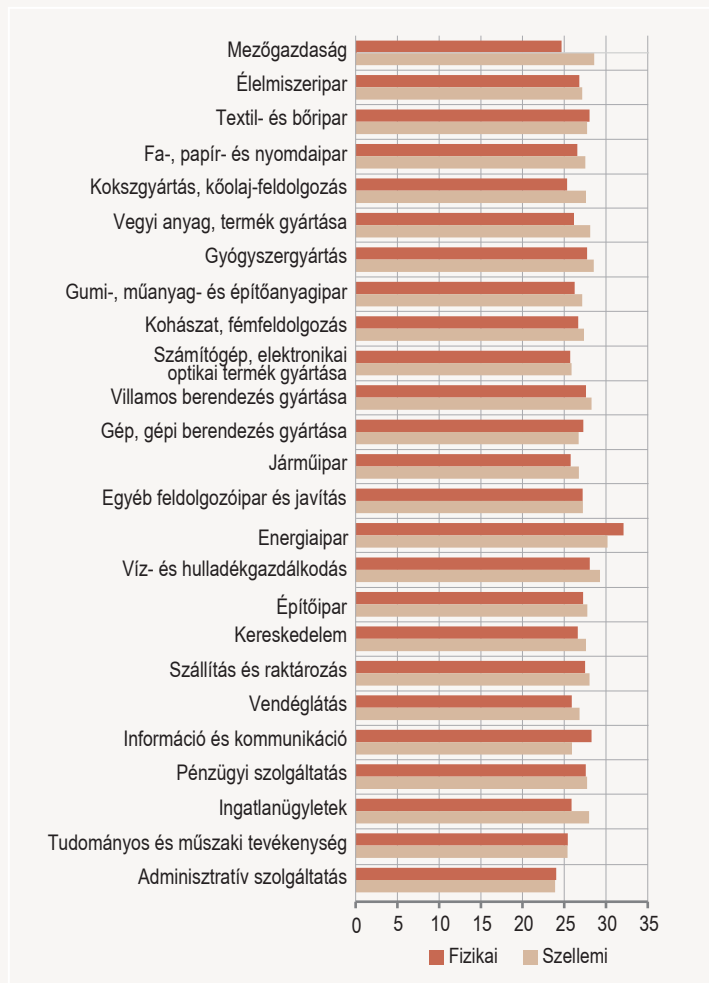
A munkaerő összetétele és a végzett munka típusa magyarázza a két fő hiányzási ok, a szabadság és a betegség miatti távollét nemzetgazdasági

ág, ágazat szerinti markáns különbségeit. A szabadságon töltött idő a fizikai dolgozók esetében a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás nemzetgazdasági ágban haladta meg 2016-ban leginkább a versenyszféra átlagát, és hosszabb volt annál az itt foglalkoztatott szellemi foglalkozásúak esetében is (akik állománycsoportjukban szintén listavezetők), a munka veszélyessége (például az atomerőműben) és a rendhagyó munkarend (az idesorolt szervezetek folyamatos szolgáltatást nyújtanak) ellentételezését szolgáló pótszabadságok rendszere miatt. Utóbbi indokolja a vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmosztás nemzetgazdasági ág fizikai dolgozóira jellemző, szintén az átlagot jóval meghaladó 28,1 napot, de 28,3 napot töltöttek szabadságon az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ág nem túl nagyszámú fizikai dolgozói is. A feldolgozóiparon belül a textil-, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása ágazatcsoport fizikai foglalkozásúai között többségben vannak a nők, akik ha 16 évnél nem idősebb gyermeket nevelnek, pótszabadságra jogosultak. Ez magyarázhatja azt, hogy a feldolgozóiparon belül miért itt volt a leghosszabb a szabadság miatti egész napos távollét. A szellemi foglalkozásúak körében a szabadságon töltött idő hossza nemzetgazdasági ág/ágazatcsoport szintjén kevésbé differenciálódik: 2016-ban az adatok szórása 1,3 nap volt, szemben a fizikaiakra jellemző 1,5 nappal.

A betegség miatti távollét nemzetgazdasági ág/ágazatcsoport szerinti különbsége a fizikai dolgozóknál jóval meghaladja, míg a szellemieknél elmarad a szabadságra jellemzőtől. Az előbbi adathoz tartozó szórás

1. ábra

A szabadság miatt átlagosan kieső munkanapok száma nemzetgazdasági ág/ágazatcsoport és alapállomány szerint, 2016*

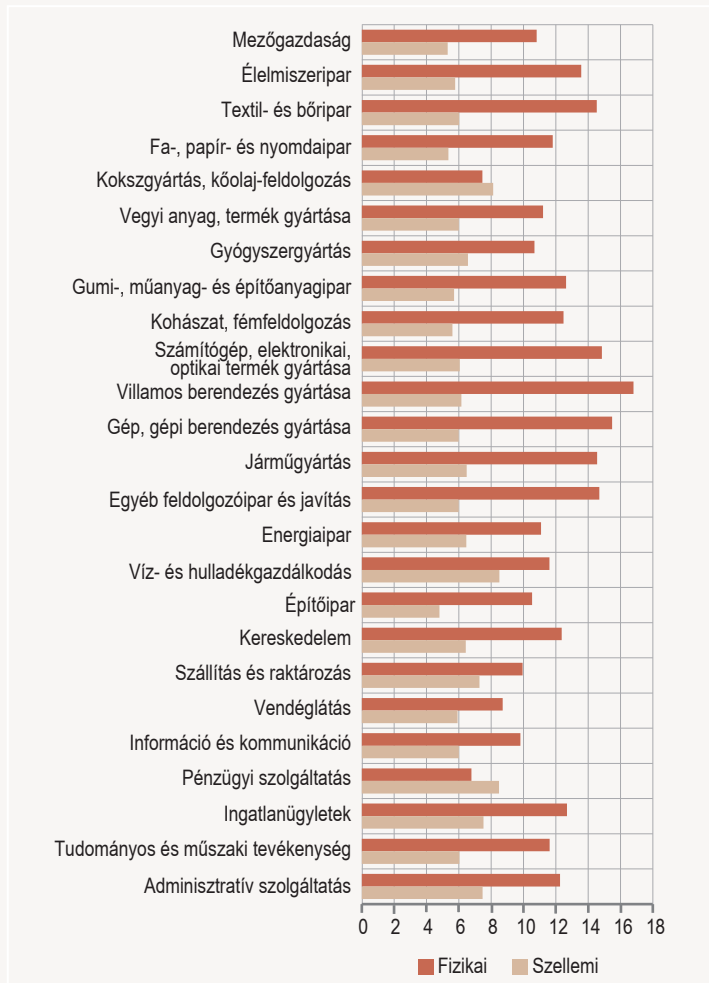

* Az 50 és több főt foglalkoztató vállalkozások.

¹ A megállapítások az 50 és annál több főt foglalkoztató vállalkozások körére vonatkoznak.

2. ábra

A betegség miatt átlagosan kieső munkanapok száma nemzetgazdasági ág/ágazatcsoport és alapállomány szerint, 2016*

* Az 50 és több főt foglalkoztató vállalkozások.

2,4 nap, szemben az utóbbira jellemző 1,0 nappal. Betegség miatt a leghosszabb időt a feldolgozóipar fizikai foglalkozású dolgozói hiányoztak 2016-ban, azon belül is a legtöbbet (16,8 napot) a villamos berendezés gyártása ágazatban dolgozók. A női többségű textil- és ruházati, bőr- és bőrtermék gyártása ágazatcsoport fizikai dolgozói viszont arányaiban kevesebbet hiányoztak 2016-ban, mint 2011-ben, annak ellenére, hogy a gyerekek

betegsége esetén járó táppénz rendszere nem változott. A szellemi munkakörben dolgozók betegség miatt a pénzügy, biztosítás és a vízellátás, valamint a szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés nemzetgazdasági ágakban hiányoztak a leghosszabban, átlagosan 8,5 napot, míg a legrövidebb ideig (4,8 nap) az építőipar szellemi foglalkozású dolgozói voltak ilyen okból távol a munkavégzéstől.

További adatok, információk (linkek):

[Táblák](#)

[Módszertan](#)

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Lépjen velünk kapcsolatba!](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu